

Jordbruksutskottets betänkande

1980/81: 33

om miljösäkrare sjötransporter (prop. 1980/81: 119 bil. 1 m. m.)

Propositionen

I proposition 1980/81: 119 har regeringen i ett inledande avsnitt berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om ett samlat handlingsprogram för miljösäkrare sjötransporter. I propositionen (bilaga 1, jordbruksdepartementet) har regeringen vidare föreslagit riksdagen att till Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m. under tionde huvudtiteln utöver i proposition 1980/81: 100 bil. 13 föreslaget reservationsanslag för budgetåret 1981/82 anvisa ytterligare 2 000 000 kr. Bilagorna 2 och 3 i förevarande proposition har hänvisats till trafikutskottet resp. civilutskottet för beredning.

Motion

I motion 1980/81: 2167 av Per Olof Håkansson (s) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande beredskapen för förvaring, transport och behandling av oljor och kemikalieavfall.

Utskottet

Som inledningsvis anförts har regeringen i förevarande proposition bl. a. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad i propositionen anförts om ett samlat handlingsprogram för miljösäkrare sjötransporter. Handlingsprogrammet är inriktat på såväl förebyggande åtgärder, dvs. åtgärder för att förhindra utsläpp, som åtgärder för att minska skadeverkningarna för miljön när utsläpp väl har inträffat.

Handlingsprogrammet utgår, när det gäller säkerheten i farleder, från sjöfartsverkets program för ökad farledssäkerhet. Sjöfartsverkets program, som ger uttryck för en ökad ambitionsnivå och bygger på en helhets-syn på säkerhetsfrågorna, förutsätter ett långsiktigt och fortlöpande arbete. Sjöfartsverket föreslås få ökade resurser för utvecklingsverksamhet och farledsundersökningar inom ramen för programmet. Vidare föreslås att medel ställs till verkets förfogande för ett effektivare utnyttjande av vissa navigeringshjälpmedel. När det gäller lotsning föreslås ett system som utgår från farledsförhållanden, områdets miljö känslighet, fartygets utrustning och bemanning samt lastens miljöfarlighet. Sjöfartsverket be-

myndigas att successivt utforma ett behovsanpassat lotstväng. För att ytterligare höja lotsningens kvalitet förordas att sjöfartsverket tillförs resurser för vidareutbildning av lotsar.

Användandet av säkrare fartyg i första hand för trafik i svårnavigabla och miljö känsliga områden såsom Stockholms skärgård, Mälaren, Väneren och Göta älv stimuleras genom ett särskilt avgiftssystem. För att öka säkerheten i farlederna till Stockholm föreslås att Sandhamns- och Dalaröledernas gemensamma sträckning rustas upp.

I fråga om åtgärder för att minska skadeverkningarna för miljön när utsläpp har inträffat innebär handlingsprogrammet att den hittillsvarande inriktningen av vår oljeskyddsberedskap bibehålls. Olja som har kommit lös skall så långt det är möjligt och rimligt bekämpas till sjöss och på mekanisk väg. Nuvarande ordning beträffande ansvaret för insatser till sjöss resp. på land föreslås inte bli ändrade. Däremot föreslås att åtgärder vidtas för att underlätta samordningen. Medel ställs också till förfogande för gemensamma övningar.

En fortsatt förstärkning föreslås av de resurser för olje- och kemikaliebekämpning som successivt har tillförts tullverkets kustbevakning. Nybyggnad av miljöskyddsfartyg avses även i fortsättningen ske som tidigareläggning av statliga beställningar. Ytterligare utveckling och anskaffning av utrustning för bl. a. tidig upptäckt av oljeutsläpp föreslås ske. När det gäller anskaffning av materiel i övrigt avses betoningen ligga på skyddet av strandzonen. Det föreslås därför att medel för anskaffning av båtar som är lämpade för insatser i strandnära, grunda vatten ställs till kustbevakningens förfogande. Vidare förordas att staten svarar för en ökad materielberedskap för oljepåslag på stränderna. Det föreslås att staten bygger upp regionala förråd av oljebekämpningsmateriel, som vid behov kan användas av kommunerna.

I avsikt att underlätta bekämpningsarbetet skall SMHI vidareutveckla och anpassa spridningsprognoser för olja som har kommit lös till havs. Vidare ges SAKAB i uppdrag att ta fram en beredskapsplan för förvaring, transport och behandling av upptagen olja.

Propositionen innehåller också förslag om en ny ordning för handläggning av bemanningsfrågor för samhällets havs- och kustanknutna aktiviteter. Genom denna handläggningsordning införs en informations- och utredningsskyldighet så att personalinskränkningar som medför allvarliga verkningar inte kan genomföras utan att en samordnad lösning först har prövats.

Kostnaderna för de i propositionen föreslagna åtgärderna uppgår till ca 17,5 milj. kr.

Utskottet anser det för sin del värdefullt att åtgärder vidtas mot miljöproblemen i samband med fartygstransport av olja och kemikalier. Behovet av snara och kraftfulla insatser mot miljörisker vid sådana transporter

har tidigare understrukits av utskottet, bl. a. vid riksmötet 1978/79 (JoU 1978/79: 32). Enligt vad utskottet då anförde borde de nödvändiga åtgärderna sättas in efter ett noga utarbetat handlingsprogram. Mot angivna bakgrund hälsar utskottet med tillfredsställelse att förslag nu framlagts rörande ett handlingsprogram för miljösäkrare sjötransporter. Från de synpunkter utskottet har att företräda finns ingen anledning till erinran mot programmets innehåll i stort, såsom det i korthet redovisats ovan. Programmet omfattar bl. a. överväganden rörande beredskapen för omhändertagande av olje- och kemikalieavfall. Denna fråga, som faller inom utskottets ämnesområde, behandlas i det följande i anslutning till ett motionsyrkande som berör denna del av propositionen. Utskottet går i övrigt inte närmare in på de olika förslagen utan hänvisar härvidlag till de överväganden som görs i trafikutskottet och civilutskottet. Det kan i sammanhanget t. ex. nämnas att trafikutskottet anfört synpunkter på det föreslagna avgiftssystemet, som enligt propositionen syftar till att stimulera användandet av säkrare fartyg i svårnavigabla och miljö känsliga områden.

I bilaga 1 till propositionen har föredragande departementschefen bl. a. närmare utvecklat regeringens synpunkter i fråga om förvaring, transport och behandling av upptagna oljor och kemikalier.

I augusti 1979 gav regeringen naturvårdsverket i uppdrag att efter samråd med andra berörda myndigheter och organisationer komma in med förslag rörande förvaring, transport och behandling av upptagna oljor och kemikalier. I januari 1980 redovisade naturvårdsverket uppdraget. Verket föreslog därvid att ett centralt företag, t. ex. SAKAB, skulle tilldelas det centrala ansvaret för att resurser finns tillgängliga för en beredskap för mottagning och behandling av avfall från bekämpningsoperationer.

Föredraganden understryker för sin del betydelsen av att mottagning och fortsatt omhändertagande av olje- och kemikalierester kan ske på ett tillfredsställande sätt vid bekämpningsoperationerna. En sådan operations effektivitet beror på hur väl bekämpningssystemets olika komponenter samverkar. Erfarenheter från olika operationer visar att brister i mottagningsorganisationen vållat avbräck i bekämpningsarbetet. Det förslag som naturvårdsverket lagt fram bör därför i huvudsak genomföras, anser föredraganden. SAKAB bör därvid ges i uppdrag att bygga upp beredskapen för förvaring, transport och behandling av i första hand upptagna olja. SAKAB bör i sitt arbete t. v. utgå från att mottagningskapaciteten per region skall uppgå till ca 2 500 ton oljeavfall. Denna kapacitet motsvarar enligt rapporten den största mängd som hittills kommit lös till sjöss under de senaste tio åren.

Enligt motion 2167, yrkande 3, bör uppdraget till SAKAB formuleras på ett något annorlunda sätt än som gjorts i propositionen. Motionären anser sålunda att uppdraget bör omfatta beredskap att omhänderta – förutom oljeavfall – även kemikalieavfall om minst 4 000 m³.

Utskottet vill göra det förtydligandet till propositionen att uttrycket "region" i detta sammanhang har en annan innebörd än den regionsindelning som åsyftas i bilaga 3 såvitt avser uppbyggande av regionala förråd av bekämpnings- och saneringsmateriel m. m. (se bil. 3 s. 16). Med region åsyftas i nu aktuell bilaga nämligen, enligt vad utskottet inhämtat, kustbevakningens linjeorganisation, som är indelad i fyra regioner, nämligen den norra, östra, södra och västra kustbevakningen. Närmare uppgifter om denna organisation finns bl. a. i ett betänkande av utredningen om tillsyn av kusterna (Ds Kn 1980: 2 s. 38 f.).

I anslutning till motion 2167 vill utskottet framhålla att det givetvis är viktigt att frågan om omhändertagande av såväl kemikalieavfall som oljeavfall ägnas uppmärksamhet i det fortsatta uppbyggnadsarbetet. Av propositionen framgår att kustbevakningen i naturvårdsverkets rapport föreslagit att beredskap skall hållas för att ta emot minst 4000 m³ kemikalieavfall per region. Naturvårdsverket har inte haft någon erinran mot en sådan beredskapsnivå men har framhållit att om denna nivå skall gälla bör den byggas upp stegvis. Inledningsvis borde enligt verket ambitionen vara att mottagningsanordningarna får en kapacitet motsvarande den som behövs vid inträffade bekämpningsoperationer under de senaste tio åren. Enligt vad utskottet erfarit har gjorda insatser under denna tid så gott som uteslutande gällt oljeutsläpp. De oljerester som kan förekomma är av förhållandevis homogen karaktär, vilket bör vara ägnat att underlätta en beredskapsplanering av det slag som här diskuteras. Eventuella kemikalieutsläpp till sjöss torde däremot kräva en så stor flexibilitet i bekämpnings- och mottagningsledet att det knappast är meningsfullt att på förhand – utan närmare erfarenheter av vilka resurser som kan krävas – föreslå någon viss, bestämd inriktning av planeringen i nu åsyftat hänseende. Bl. a. med hänsyn härtill får det enligt utskottets mening godtas att regeringen inte f. n. velat precisera målsättningen för beredskapsplaneringen såvitt avser kemikalierester. Utskottet vill dock understryka det angelägna i att också denna fråga ägnas uppmärksamhet i det fortsatta arbetet med utgångspunkt bl. a. i erfarenheterna från kommande bekämpningsoperationer. Det får förutsättas att hithörande problem beaktas utan någon särskild framställning från riksdagens sida. Med vad utskottet nu anfört bör motion 2167 yrkande 3 kunna anses besvarad.

Utskottet har inte heller i övrigt någon invändning mot regeringens överväganden i bil. 1, där föredraganden bl. a. tar upp spridningsprognoser för olja och kemikalier och vissa forskningsfrågor. Under rubriken Anslagsfrågor föreslås att ytterligare 2 milj. kr. anvisas över det under tionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet. (prop. 1980/81: 100 bil. 13 s. 141, JoU 1980/81: 18 p. 40). Anslagsförstärkningen avser enligt propositionen uppbyggandet av beredskap för att omhänderta upptagna oljor samt fortsatt arbete med utveckling av spridningsprognoser för olja.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Särskilda undersökningar inom miljövårdsområdet, m. m.* under tionde huvudtiteln utöver av riksdagen tidigare anvisat reservationsanslag för budgetåret 1981/82 anvisar ytterligare 2 000 000 kr.,
2. beträffande *beredskap för omhändertagande av upptagna oljor och kemikalier* att riksdagen lämnar motion 1980/81:2167 yrkande 3 utan vidare åtgärd.

Stockholm den 14 maj 1981

På jordbruksutskottets vägnar

SVANTE LUNDKVIST

Närvarande: Svante Lundkvist (s), Arne Andersson i Ljung (m), Maj Britt Theorin (s), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister (m), Sven Lindberg (s), Filip Johansson (c), Åke Wictorsson (s), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Esse Petersson (fp), Lennart Brunander (c), Jan Fransson (s), Arne Svensson (m) och Kerstin Sandborg (fp).

